

Insolvence v českém právu: co by měli vědět věřitelé i dlužníci

České insolvenční právo nabízí několik možností, jak řešit úpadek společností. Vedle v podstatě likvidačního konkursu a reorganizace, určené k ozdravení a záchraně společnosti, existují i nástroje včasného zásahu v podobě preventivní restrukturalizace, které mohou společnosti pomoci překonat dočasné finanční potíže, aniž by bylo zahájeno klasické insolvenční řízení. Tento článek stručně shrnuje jednotlivé způsoby řešení úpadku, základní rysy odpovědnosti statutárních orgánů a postavení věřitelů v insolvenčním řízení.

Způsoby řešení úpadku

Insolvenční řízení se zahajuje, pokud je společnost v úpadku nebo jí úpadek hrozí. Úpadek znamená, že společnost má více věřitelů, má peněžité závazky, které jsou více než 30 dnů po splatnosti, a není schopna tyto peněžité závazky plnit. Společnost je rovněž v úpadku, pokud je předlužená, tj. společnost má více věřitelů a souhrn jejich závazků převyšuje hodnotu jejího majetku.

Dva hlavní způsoby řešení úpadku jsou konkurz a reorganizace.

V případě konkurzu se jedná o likvidační řízení, při kterém se zpeněžuje majetek dlužníka za účelem uspokojení pohledávek věřitelů. V konkurzním řízení spravuje majetek společnosti insolvenční správce, který jej následně prodá a výtěžek je rozdělen mezi věřitele podle pravidel stanovených insolvenčním zákonem.

Reorganizací se rozumí sanační řízení, které umožňuje společnosti pokračovat v činnosti na základě soudem schváleného restrukturalizačního plánu. Cílem tohoto postupu je reorganizovat dluhy společnosti a stabilizovat její finanční situaci při zachování provozu podniku. Reorganizace je vhodná zejména, pokud existuje reálný plán, jak uspokojit věřitele více než v rámci konkurzu.

Do 7 dnů od podání insolvenčního návrhu (nebo do 15 dnů, pokud návrh podal věřitel) lze rovněž požádat insolvenční soud o vyhlášení časově omezeného moratoria, pokud jsou splněny zákonem stanovené podmínky, které společnosti poskytuje dočasnou ochranu před věřiteli a dává jí čas na stabilizaci provozu a případnou přípravu reorganizačního plánu bez bezprostředního tlaku žalob a exekučních opatření ze strany věřitelů.

Vedle konkurzu a reorganizace existuje také oddlužení, které se týká zejména fyzických osob a spočívá v plnění splátkového kalendáře nebo prodeji části majetku.

Poměrně nedávným nástrojem je preventivní restrukturalizace, což je proces, který má pomoci společnostem ve finančních potížích restrukturalizovat jejich dluhy předtím, než je nutné zahájit insolvenční (úpadkové) řízení. Tento postup umožňuje společnostem vyjednat s věřiteli restrukturalizační plán a stabilizovat tak svou finanční situaci a vyhnout se úpadku. Důraz je kladen na včasný zásah, který umožní ozdravení a pokračování v činnosti společnosti a poskytnutí právní ochrany před žalobami věřitelů v průběhu procesu preventivní restrukturalizace.

Trvání insolvenčního řízení

Insolvenční řízení je zahájeno podáním insolvenčního návrhu, v němž je již zpravidla (zejména jde-li o dlužnický insolvenční návrh) navržen způsob řešení úpadku –

konkurzem nebo reorganizací. Od zahájení insolvenčního řízení trvá zpravidla několik měsíců, než dojde k prohlášení úpadku soudem a stanovení způsobu řešení úpadku. V případě řešení úpadku konkurzem je nutno počítat s délkou trvání řízení, během něž dochází ke zpeněžování majetku společnosti a její likvidaci, minimálně 1–2 roky a ve složitějších případech i výrazně déle.

Délka trvání reorganizace pak závisí na podmínkách nastavených a schválených v reorganizačním plánu a samozřejmě i na schopnostech společnosti tento plán dodržovat. Při nedodržování podstatných bodů schváleného reorganizačního plánu může dojít k přeměně reorganizace v konkurz.

Odpovědnost statutárních orgánů v podmínkách insolvence

Pokud společnost, resp. její statutární orgán, nepodá insolvenční návrh nebo jej podá opožděně, odpovídají členové statutárního orgánu věřitelům za škodu nebo jinou újmu způsobenou porušením této povinnosti. Výši škody tvoří rozdíl mezi výší pohledávky přihlášené věřitelem k uspokojení v insolvenčním řízení a částkou, kterou věřitel v insolvenčním řízení na uspokojení této pohledávky skutečně obdržel.

Dále platí, že pokud členové statutárního orgánu přispějí k úpadku společnosti porušením svých povinností, může soud na návrh insolvenčního správce rozhodnout o povinnosti tohoto člena, a to vydat do majetkové podstaty prospěch získaný od společnosti ze smlouvy o výkonu funkce (nebo i jiný prospěch), a to až za dobu 2 let před zahájením insolvenčního řízení, pokud řízení nebylo zahájeno z podnětu dlužníka, nebo poskytnout do majetkové podstaty plnění až do výše rozdílu mezi souhrnem dluhů a hodnotou majetku společnosti.

Členové statutárních orgánů by si měli být rovněž vědomi případné trestní odpovědnosti, která může vzniknout v důsledku spáchání trestných činů v oblasti insolvence, jako je např. poškozování nebo zvýhodňování věřitele.

Postavení věřitelů v insolvenčním řízení

Věřitelé v insolvenčním řízení mohou mít postavení zajištěného věřitele, nezajištěného věřitele nebo tzv. zapodstatového (prioritního) věřitele.

Zajištění věřitelé jsou věřitelé, jejichž pohledávky jsou nějakým způsobem zajištěny ve vztahu k majetku dlužníka. Zajištění může mít podobu zástavního práva, zadržovacího práva, zajišťovacího převodu práva, bankovní záruky nebo výhrady vlastnického práva. Po zahájení insolvenčního řízení ztrácí zajištění věřitelé právo na samostatné vymáhání a musí pohledávku řádně přihlásit. V rámci konkurzu však mají přednostní právo na uspokojení z výtěžku zajištěného majetku a mohou ovlivnit způsob jeho správy i zpeněžení, např. prostřednictvím pokynů udílených insolvenčnímu správci. Pokud hodnota zajištění nepokryje celý dluh, zbývající část se přihlásí jako nezajištěná pohledávka.

Druhou a zpravidla největší skupinou věřitelů jsou věřitelé nezajištění, kteří jsou v rámci konkurzu uspokojováni až po uspokojení zajištěných a zapodstatových (prioritních) věřitelů, tj. až v závěrečné fázi insolvenčního řízení, a to poměrně podle výše svých pohledávek.

Třetí skupinou jsou pak věřitelé s pohledávkami za majetkovou podstatou nebo s pohledávkami jim postavenými na roveň, kam patří např. insolvenční správce, zaměstnanci a věřitelé, kteří poskytli svá plnění dlužníkovi až po prohlášení úpadku.

V rámci reorganizace jsou věřitelé rozděleni do skupin podle reorganizačního plánu a jejich pohledávky se uspokojují podle pravidel, která jsou ve schváleném plánu nastavena.

Přihlašování pohledávek

Věřitelé mají zpravidla dvouměsíční lhůtu od rozhodnutí o úpadku na přihlášení svých pohledávek, pohledávky však mohou přihlašovat již od okamžiku zahájení insolvenčního řízení podáním insolvenčního návrhu. Pokud tuto soudem stanovenou lhůtu zmeškají, k nepřihlášeným pohledávkám se nepřihlíží a věřitelé nemají nárok na jejich uspokojení.

Přihláška pohledávky se podává prostřednictvím speciálního formuláře a musí splňovat zákonné náležitosti, aby byla přijata. K přihlášce pohledávky by zároveň měly být připojeny veškeré dokumenty prokazující vznik a existenci přihlašované pohledávky (např. nestačí pouze přiložit vystavenou fakturu, ale je potřeba doložit i smlouvu s dlužníkem, objednávky atd.)

Přeshraniční aspekty insolvenčního řízení

Zahraniční věřitelé mají stejná práva jako tuzemští věřitelé a české právo jim zaručuje rovné zacházení ve všech aspektech insolvenčního řízení. Mohou přihlásit své pohledávky a účastnit se insolvenčního řízení (např. hlasovat na schůzi věřitelů) za stejných podmínek jako tuzemští věřitelé.

České soudy uznávají insolvenční řízení zahájená v jiných členských státech EU automaticky, a to na základě nařízení EU o insolvenčním řízení. U insolvenčních řízení zahájených mimo EU je uznání rovněž možné, ale zpravidla se vyžaduje zvláštní schválení soudu, aby byl zajištěn soulad s českými právními zásadami. Tento přístup usnadňuje přeshraniční insolvenční řízení a umožňuje, aby zahraniční insolvenční rozhodnutí byla účinná v České republice, pokud splňují platné právní normy.

Po uznání zahraničních insolvenčních řízení mohou české soudy spolupracovat se zahraničními správci, zajišťovat majetek v ČR a zprostředkovávat výkon rozhodnutí.

Česká insolvenční řízení lze zahájit i vůči zahraniční společnosti, pokud má v Česku tzv. hlavní zájmové středisko (COMI), provozovnu nebo majetek.

Mezinárodní srovnání insolvenčních pravidel v praxi

Vzhledem k tomu, že společnosti čím dál častěji podnikají v mezinárodním měřítku, nabývá porozumění rozdílům mezi jednotlivými právními úpravami insolvence na významu. Přestože v mnoha zemích, zejména v rámci EU, došlo k výraznému pokroku v uznávání zahraničních insolvenčních řízení, k úplné harmonizaci pravidel zatím nedošlo. Úprava insolvencí se v jednotlivých jurisdikcích může lišit a tato rozdílnost může zásadně ovlivnit, jak společnosti řídí svá rizika a obchodní strategie. Přehledné srovnání národních úprav najdete v anglickém jazyce v globálním insolvenčním průvodci (Global Insolvency Guide) připraveném advokátní kanceláří Eversheds Sutherland zde: <https://ezine.eversheds-sutherland.com/global-guide-to-company-insolvency/>.

Tomáš Jelínek je vedoucím advokátem v pražské advokátní kanceláři Eversheds Sutherland, kde stojí v čele dvou týmů - insolvenčního a litigačního. Kromě toho se specializuje na pracovní právo a problematiku imigrací. Aktivně se věnuje také přednáškové a publikační činnosti, je spoluautorem komentáře C. H. Beck k zákoníku práce a členem představenstva České asociace pro pracovní právo (CzELA).